

Samenvatting — Geschiedenis VWO3 H8

Koloniën worden onafhankelijk

Toetsstof: §8.3, §8.4, §8.7

§8.3 Nederlands-Indië wordt Indonesië

De Japanse bezetting als keerpunt

Tijdens de Tweede Wereldoorlog veroverden de Japanners Nederlands-Indië. Het KNIL en de Nederlandse vloot bleken machteloos. Nederlandse militairen werden krijgsgevangene; alle blanke burgers verdwenen in de zogenoemde Jappenkampen. Velen moesten dwangarbeid verrichten, onder meer aan de Birmaspoorweg. Tegenover de Indonesische bevolking traden de Japanners op als bevrijders. Sommige nationalistes werkten daarin mee, ook nadat de Japanners de Indonesische bevolking zelf dwangarbeid lieten verrichten, waarbij honderdduizenden omkwamen.

De bezetting deed iets met het zelfbewustzijn in de archipel: Japanse propaganda benadrukte dat een Aziatisch volk de Nederlanders had verslagen en dat onafhankelijkheid binnen handbereik was. Dat maakte indruk.

Vóór de Japanse bezetting hadden nationalistes als Mohammed Hatta en Soekarno al gestreden voor meer invloed. Hatta zette burgerlijke ongehoorzaamheid in als middel; Soekarno richtte de *Partai Nasional Indonesia* (PNI) op. In 1932 werden zij en honderden andere nationalistes verbannen naar het kamp Boven-Digoel op Nieuw-Guinea, waar ze nog zaten toen Japan in 1942 binnenviel.

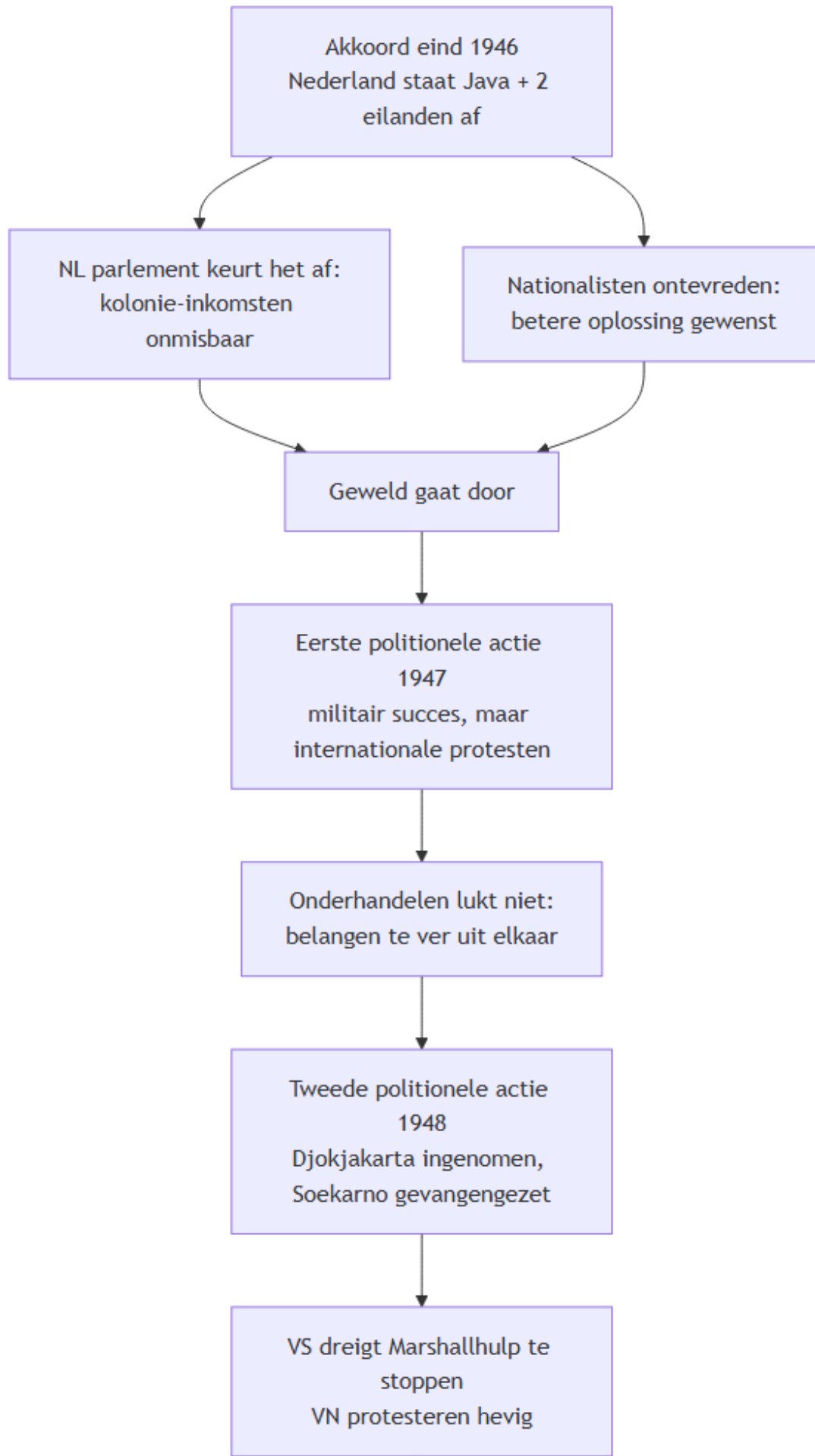
Machtvacuüm en onafhankelijkheidsuitroep

Op 15 augustus 1945 gaf Japan zich over. Er ontstond een machtvacuüm: de Japanners hadden geen gezag meer, de Nederlanders waren er nog niet, en de Volksraad bestond niet meer. In die situatie riep Soekarno op **17 augustus 1945** de Indonesische onafhankelijkheid uit.

Nationalistische jongeren, de *pemoeda's*, reageerden met extreem geweld. Ze verbrandden huizen en maakten tienduizenden slachtoffers, onder wie Nederlanders, inlanders en Chinezen. Deze geweldsperiode staat bekend als de **Bersiap**. Nederland stuurde soldaten om de orde te herstellen, maar het herstel van de koloniale macht bleek onmogelijk.

Waarom er geen vreedzame oplossing kwam

Eind 1946 sloot Nederland een akkoord met de nationalisten: Java en twee andere eilanden gingen naar de Republiek Indonesië, de rest bleef koloniaal bezit. Het Nederlandse parlement keurde dit echter af, om twee redenen: Nederland kon de inkomsten uit de kolonie niet missen, en veel Nederlanders zagen Soekarno als een verrader. De nationalisten waren op hun beurt ontevreden, en het geweld ging door.

Akkoord eind 1946
Nederland staat Java + 2
eilanden af

NL parlement keurt het af:
kolonie-inkomsten
onmisbaar

Nationalisten ontevreden:
betere oplossing gewenst

Geweld gaat door

Eerste politioenele actie
1947
militair succes, maar
internationale protesten

Onderhandelen lukt niet:
belangen te ver uit elkaar

Tweede politioenele actie
1948
Djokjakarta ingenomen,
Soekarno gevangengezet

VS dreigt Marshallhulp te
stoppen
VN protesteren hevig

Oorzaak-gevolg: waarom geen vreedzame oplossing

In **juli 1947** startte Nederland een grote militaire actie, officieel beschreven als een 'politieele actie'. Militair was het een succes, maar internationale protesten dwongen opnieuw tot onderhandelen. Dat mislukte: de belangen lagen te ver uit elkaar. Beide kanten pleegden wreedheden en oorlogsmisdaden. In **november 1948** volgde een tweede politieele actie: de hoofdstad Djokjakarta werd ingenomen en Soekarno's regering gevangengezet. De Verenigde Naties protesteerden, en de Verenigde Staten dreigden de Marshallhulp te stoppen. Nederland liet de gevangenen vrij, staakte de strijd en droeg op **27 december 1949** de soevereiniteit over.

Nederland had bedongen dat Indonesië een federatie zou worden, maar Soekarno maakte er alsnog een eenheidsstaat van. In 1957 trok hij de macht volledig naar zich toe met wat hij een 'geleide democratie' noemde. De archipel was moeilijk te besturen door grote religieuze en politieke verschillen, en door talrijke binnenlandse conflicten.

De Molukse kwestie

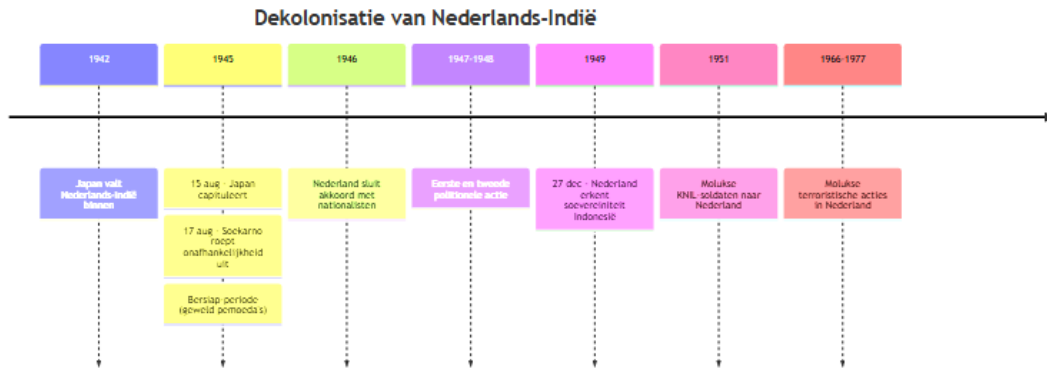
Veel KNIL-soldaten kwamen van het Molukse eiland Ambon. Na de onafhankelijkheid riepen Molukkers de Republiek der Zuid-Molukken (RMS) uit, maar het Indonesische leger versloeg hen. Bang voor wraak, kwamen de Molukse KNIL-soldaten in **1951** naar Nederland — tijdelijk, dacht men. Ze woonden bij elkaar, eerst in kampen en later in aparte woonwijken.

Toen in 1966 de voormalige RMS-president in Indonesië werd geëxecuteerd, escaleerde de situatie. Molukse jongeren pleegden aanslagen en gijzelingen. In **1975** kaaptten ze een trein in Drenthe en probeerden ze koningin Juliana te gijzelen; er vielen doden. In **1977** volgde een nieuwe treinkaping bij **De Punt** en een gijzeling in Bovensmilde. Mariniers maakten met geweld een eind aan beide acties. De acties zorgden wel voor aandacht voor de Molukse zaak. De Molukkers gaven het idee van aparte woonwijken op, kregen een medaille en een uitkering, en gingen georganiseerd op reis naar de Molukken — waar bleek dat nog maar weinigen op een nieuwe RMS wachtten.

Gevolgen voor Nederland

De Europese economische groei hielp Nederland het verlies van de kolonie te boven te komen. Maar de dekolonisatieoorlog had wel degelijk een prijs: honderdduizenden dienstplichtige jongemannen konden niet meewerken aan de wederopbouw, de hoge militaire kosten vertraagden die wederopbouw, en Nederland leed gezichtsverlies. Er sneuvelde **4700 Nederlandse soldaten** — een aantal dat in schril contrast staat met de honderdduizenden Indonesiërs die het leven lieten.

Lange tijd werd er niet openlijk gesproken over de Nederlandse militaire operaties. Pas in de jaren zestig doorbrak een veteraan het stilzwijgen met de bekentenis dat hij oorlogsmisdaden had gezien en gepleegd. Later begonnen historici dit verleden te onderzoeken. Tegenwoordig spreekt men van een 'koloniale oorlog', niet meer van 'politieele acties'.

Tijdlijn dekolonisatie Indonesië

§8.4 Vietnams strijd om onafhankelijkheid

Frans-Indochina en het dubbele beeld van de kolonie

In het moederland bestond een dubbel beeld van de kolonie: gevaarlijk en onontwikkeld enerzijds, maar ook geromantiseerd en exotisch anderzijds. Er werden grote koloniale tentoonstellingen georganiseerd waarbij bewoners van de kolonie voor nagebouwde hutjes ambachten demonstreerden. Dat koloniseren ook een harde kant had, bleek uit tekeningen en verhalen van terugkerende soldaten.

Ho Chi Minh en de Vietminh

Ho Chi Minh was Vietnamese nationalist. Hij richtte zijn guerrillabeweging, de **Vietminh**, op aan de grens met China. De Vietminh richtte zich tegen zowel de Fransen als de Japanse bezetter die in **1940** Indochina was binnentrokken.

Na de capitulatie van Japan in 1945 riep **Ho Chi Minh op 2 september 1945** de onafhankelijkheid van Vietnam uit. De Fransen probeerden hun gezag te herstellen, maar dat lukte niet. Al snel brak oorlog uit. In **1954** was het gedaan met het Franse bewind: de Vietminh versloeg het Franse leger bij **Dien Bien Phu**.

De Akkoorden van Genève en de rol van de VS

Bij internationale besprekingen in **1954 in Genève** werd Indochina gedeeld: een Noord-Vietnam en een Zuid-Vietnam. Er zouden binnen twee jaar nationale verkiezingen komen om beide helften te herenigen. Die verkiezingen kwamen er niet.

De Sovjet-Unie en China steunden de Vietminh; de Amerikanen kozen steeds vaker de kant van de Fransen, en na het vertrek van de Fransen steunden ze de Zuid-Vietnamese dictator **Diem**. Diem paste terreur toe en de kans was groot dat een meerderheid van de kiezers voor Ho Chi Minh zou kiezen — wat Diem verhinderde. Het **Nationale Bevrijdingsfront**

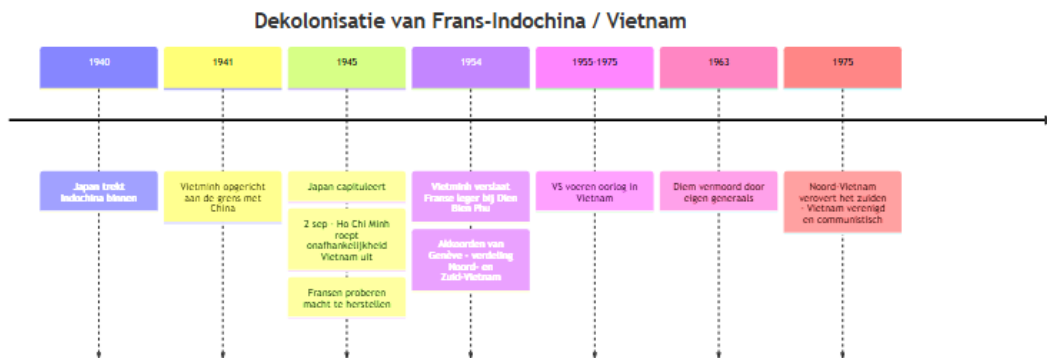
bestreed de Diem-regering, waarbij het steun kreeg in de vorm van soldaten, wapens en geld.

De Koude Oorlog in Vietnam

In **1963** werd Diem vermoord door een aantal van zijn eigen generaals. De chaos groeide. Het aantal Amerikaanse soldaten in Zuid-Vietnam liep op tot **meer dan een half miljoen**. Via slupwegen en tunnels door het oerwoud kreeg de bevrijdingsbeweging Vietnamese, Chinese en Russische voorraden. De Amerikanen verbrandden dorpen en bombardeerden het land met miljoenen liters ontbladeringsmiddel, **Agent Orange**.

President **Lyndon B. Johnson** liet het aantal bombardementen steeds verder oplopen. Demonstranten over de hele wereld protesteerden — ook in Nederland, waar de bevolking zich tegen het beleid keerde, ook al steunde de Nederlandse regering de VS. In **1970** waren er meer bommen op Vietnam gegooid dan in de hele Tweede Wereldoorlog op alle oorlogvoerende partijen samen. Toch leidde dat niet tot de overwinning op de bevrijdingsbeweging.

Uiteindelijk trokken de Amerikanen zich terug. In **1975** veroverde Noord-Vietnam het zuiden. Vietnamezen die met de Amerikanen hadden samengewerkt, vluchtten op wankele bootjes; anderen belandden in strafkampen of werden geëxecuteerd. Vietnam was een onafhankelijk, verenigd en communistisch land.

Tijlijn dekolonisatie Vietnam

§8.7 Afsluiting en context

Dekolonisatie in vogelvlucht

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de koloniale rijken ontmanteld. In Azië vond dekolonisatie plaats **tussen 1946 en 1957** (op enkele landen na); in Afrika **tussen 1956 en 1964**. Het verzet van koloniën varieerde van burgerlijke ongehoorzaamheid en guerrilla tot openlijke oorlog.

Begrippen

Begrip	Definitie
Burgerlijke ongehoorzaamheid	Opzettelijk overtreden van de wet of negeren van bevelen van de overheid met een politiek doel.
Federatie	Staat, bestaande uit meerdere vrij zelfstandige, maar wel samenwerkende deelstaten.
Guerrillaoorlog	Type oorlogvoering waarbij mensen die niet als strijder herkenbaar zijn, verrassingsaanvallen op de tegenstander uitvoeren.
Kastensysteem	Hiërarchische verdeling van de maatschappij in groepen. Iedereen wordt in een kaste geboren en blijft daar levenslang toe behoren.
Machtvacuüm	Situatie waarbij tijdelijk door geen enkele partij of groep macht wordt uitgeoefend.
Neokolonialisme	Situatie waarbij westerse landen zoveel macht en invloed houden in een ex-kolonie, dat het lijkt op kolonialisme.
Paria's	Mensen die niet tot een kaste behoren. Ze worden gezien als minder dan de laagste kaste, doen uitsluitend vuil en zwaar werk en worden geminacht.
Soevereiniteit	De hoogste macht.

Leerdoelen (toetsstof: 1, 2, 4, 5, 6)

1. Je begrijpt waarom Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland hun koloniën in Azië en Amerika verloren.
2. Je begrijpt de verbanden tussen discriminatie en racisme nu en in de geschiedenis van kolonisatie en dekolonisatie.
3. Je kunt het dekolonisatieproces van Nederlands-Indië van twee kanten bekijken en daarmee uitleggen waardoor men niet tot een vreedzame oplossing kwam.
4. Je kunt uitleggen hoe Frans-Indochina dekoloniseerde.
5. Je weet waarom de Verenigde Staten zich met Vietnam bemoeiden, nadat Frankrijk de kolonie had opgegeven en welke gevolgen dat had.